

נאה דורש

פנינים ממיטב המגידים בהוצאת "יפה נוף"

חיוק במדת החסד מעורר רחמי שמים

וגם אני שמעתי את נאכת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר את בריתי (ה.ה.)

ה"חפץ חיים" בספרו "אהבת חסד" (חלק שני פרק חמישי) מביא את דברי התנא דבי אליהו רבה (סוף פרק כג), שכתב: "אשר ישראל שאלו שנים עצה להנצל מגזרותיו של פרעה, והשעבוד הולך ומתגבר בכל יום ויום, מה עשו? התקבצו באגדה אחת, וכרתו ברית יחד לגמל חסד זה עם זה, כדי שתתעורר למעלה מדת חסדו של הש"ת עליהם ויתבטלו גזרות פרעה. ממשיך ה"חפץ חיים" ואומר: "והנה עתה שמדת הדין גברה מאד על העולם, ואין שום עצה להנצל מידי צרות המתחדשות יום ויום - מה מאד יש להתחזק במדת החסד, כדי שעל ידי זה יתעורר מדת החסד העליונה ויקים עלינו מה שכתוב: 'וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים', ואמרו חז"ל שאומר הקב"ה: ומה אלו שהם בעצמם צריכים חסד - עושים חסד אלו עם אלו, אני שאני מלא חסד ורחמים - על אחת כמה וכמה שאני צריך לגמל חסד עם בריותי".

הרב מבריסק זצ"ל ספר שפעם אחת, בעת שה"חפץ חיים" המתין לרכבת, באו אליו יהודים מדאגים, מלאים בצרות, ושאלוהו: "רבה! מה יהיה? תן לנו עצה!" השיב להם ה"חפץ חיים": "אין לנו אלא עצתו של רבי אליעזר הגדול: 'מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח? יעסק בתורה ובגמילות חסדים'. בכדי לעורר רחמי שמים צריכים להרבות בתורה ובגמילות חסד, שאז מתעוררים רחמי שמים בהנהגת מדה כנגד מדה". כשרבי אליהו מן שליט"א נסע לצרפת, הוא שאל את מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל מה לומר בשמו? רבנו אמר לו את דברי הגר"א, שמופיעים בסדור הגר"א בברכת השינוי: חז"ל (מגלה יב ע"ב) דרשו על מרדכי היהודי: "בן יאיר - בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו. בן שמעי - בן ששמע א-ל תפלתו. בן קיש - שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו". איך מקישים על שערי רחמים ופותחים אותם, כנגד כזו גזרה קשה, להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן? אומר הגר"א: שני שערים הם - אחד בלבו של אדם ואחד בשמים. כשאדם פותח את השער שבבלבו, עושה חסד ומרחם על הזולת - נפתחים לו שערי שמים.

מרן ראש ה"שיבה" זצ"ל היה חוזר ואומר, שהציאה ממצרים היתה היציאה משמאת מצרים! יש מסבירים שמה שנאמר: "וירעו אתנו המצרים" (דברים כו, ו), הכוונה שהמצרים הפכו אותנו לרעים, בעלי מדות רעות. היציאה ממצרים היא אפוא, על ידי שנרבה במדות טובות, שנחיה זה את זה ונעזר זה לזה.

*

במשפחתו של רבי משה שאב זצ"ל, משגיח ישיבת גייטסהד, לא כל הבנים הלכו ללמד בישיבות. באותה תקופה לא היו בגרמניה הרבה ישיבות, כך שילד אחד הלך ללמד, והשני נשאר בבית לעבד. כלם היו אמנם יראי שמים גדולים, אבל לא כלם זכו לשבת וללמד.

רבי משה בקש מאביו ללמד בישיבת ברנוביץ, שם למד אחיו, ואביו הסכים. דא עקא, התנאים הנשמיים בישיבה היו גרועים מאד. לא היה שם נקיון וסדר כמו שרבי משה - שבא מבית יקה נקי ומסדר - היה רגיל. הוא החליט שהמקום הזה לא בשבילו.

אחיו אמר לו: "אם אתה מרגיש שאינך יכול - אין מה לעשות, עליך לשוב הביתה. אבל היות וקצת אין שום דרך לנסע, תאכל

כאן ארוחת ערב, תישן כאן בלילה, ובבוקר אחרי ארוחת בוקר תסע הביתה". ורבי משה הסכים.

בארוחת הערב הגישה בעלת הבית קנמן תה חם מאד, וזאת מפאת הקר העו ששרר בחוץ. אחד הבחורים מזג לעצמו כוס תה מהקנמן הרוחם, ולא כל כך נזהר, וכוס התה נשפכה על רגל של חבר שלו ונגרמו לו פויות קשות.

בעלת הבית נבהלה מאד. היא מהרה לעברו ושאלה אותו, ברחמים גדולים: "מה אתה רוצה שאעשה בשבילך? אעשה כל מה שתבקש..." "יש לי בקשה אחת", השיב לה הבחור, "אבל יהיה לך קשה לקיים אותה." "גם אם יהיה לי קשה מאד - אני מבטיחה שאקיים".

"תראי", אמר לה הבחור, "החבר שלי לא שפך עלי את התה הרוחם בכונה ומרע לב. הוא פשוט היה צמא והיה לו קר. מחמת החפזון כוסו נשפכה עלי. אבל עכשו הוא מתבייש לבקש עוד כוס. הוא ישאר צמא ויהיה לו קר... אני מבקש ממך: תעשי לו עוד כוס תה..."

בעלת הבית בכתה מהתרגשות, הלכה והכינה לו כוס תה במקום זו שנשפכה.

רבי משה שאב - שנכח בכל הספור - אמר: "אם כך נראית ישיבה - עדיף לחיות אפלו בארזה, ולהיות בן תורה!"

כך גדל וצמח המשגיח הגדול של ישיבת גייטסהד.

(רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א - נאה דורש)

שיחת המוסר של משה לפרעה

וישאלך אהרן את משהו לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי לתניו (ו.ה.)

כאשר נגש משה רבנו לבני ישראל ומבשר להם שהקב"ה שלח אותו לגאל אותם, הוא עושה להם שלושה מופתים: זורק את המטה והופך אותו לנחש, מכניס את ידו לחיקו ומציאה מצרעת, לוקח מים והופך אותם לדם.

לעמת זאת כשהוא מגיע לפרעה, הוא עושה לו רק מופת אחד - זורק את המטה שנהיה לתנין ואחר כך חוזר להיות שוב מטה אלוקים.

תמונה, מפני מה למאמינים בני מאמינים הוא עושה שלושה מופתים, ואלו לפרעה, הכופר הגדול, רק מופת אחד?

מבאר ה"שם משמואל", שבמופת שפעשה משה רבנו לפרעה היה סמון מסר מיוחד, שהוא שעור חשוב לפרעה. הוא אומר לו בזאת: אתה היית בעין משה אלקים, זנת ופרנסת את כל העולם כולו - כתוצאה מן הברכה שברך אותך יעקב אבינו שהנילוס יעלה לכבודך, אולם הפכת לנחש ונהיית לכופר. אתה 'הנחש' הגדול, כלומר: היצר הרע בהתגלמותו! אך דע לך שבסופו של דבר תהיה משה אלקים, שהרי בכותך תבוא כל האמונה של העם היהודי, אשר כלה משתתת ועומדת על יציאת מצרים!

(רבי גואל אלקריף שליט"א - שש באמרתך)

המצרים בעצמם קבעו את מחיר המים...

ידועים דברי חז"ל (סנהדרין צא ע"א), שבזמן אלכסנדר מוקדון באו המצרים ונתבעו את כל הכסף שאבותינו לקחו מהם לפני יציאת מצרים, שנאמר: "וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה".

הקשה על כך רבי שלום שבדרון זצ"ל: הלא המצרים העשירו את ישראל גם במכת דם, כפי שאומר המדרש, מדוע, אפוא,

ותרו המצרים על הכסף שגלוקח מהם במכת דם, ומפני מה לא תבעו מישראל להשיב להם את התשלום על כדי המים שנגנו מהם בכסף מלא?

עוד קשה, נראה כי היהודים צריכים היו לעשות יד אחת ולא למכר מים למצרים, כך שימותו עד האחרון שבהם. מדוע בכל זאת הם מכרו להם מים? ואם תאמר: המצרים הכריחו אותם למכר, או אז קשה, כיצד יתכן שהמצרים שלמו על מה שיכולים היו להוציא בכח?

על כרחק, מתרץ רבי שלום, שהתרחש כאן נס מפלא: הבה נתאר לעצמנו את התנהלות הדברים:

בדמיון כי מכת דם היתה קורית אצל הנאצים... קצין אס.אס. מתקרב אל יהודי באושוויץ, אשר מפרפר מפחד רק למראה פניו, ושואל: "מה יש לך ביד?"...

"מים" - משיב היהודי.

"תן לי את זה" - פוקד הנאצי ולוקח מידו את הכד. הוא מציץ בו לרגע ואומר: "זה לא מים, זה דם..."

"אני מצטער" - משיב היהודי - "חשבתי שזה מים". הוא נוטל בחזרה את הכד, והנה הוא מחזיק בידו מים...

"תן לי" - הנאצי מחזיק, והמים הופכים לדם.

- "מה סוּרָה פה?"

"אני מצטער", אומר היהודי, "באמת הייתי רוצה לתת לך את זה, אבל כשאטה מחזיק את הכד המים הופכים לדם..."

"יש לך פתרון בשבילי?". הנאצי צמא.

"לא נעים לי", כך בן שיחו, "אבל שמעתי שמשא אמר שאם תשלם..."

"כמה?", קוטע אותו הגוי.

"הייתי נותן לך בחנם... אבל אם צריך לשלם, אז תן לי משהו סמלי... חצי פרנק..."

הנאצי זורק לו חצי פרנק - והכד נשאר מלא בדם... מעלה לפרנק שלם - וזה עדין לא הופך למים... רק כשהקב"ה החליט שאותו גוי מסכים שלם מספיק בהתאם לרשעותו - נותרו המים מים.

היהודים במצרים פחדו מן המצרים הנוגשים אותם פחד מות, ולכן לא היה ביכולתם לדרוש מהם לתת להם כסף. לכן דאג הקב"ה שכל אחד ואחד ישלם בדיקן את המגיע לו בהשגחה פרטית מפלאה ומיחדת במינה. יוצא שעל כל כוס מים ועל כל מצרי היתה השגחה פרטית ועד שהוא לא שלם כמה שהוא צריך לשלם לפי הרשעות שלו זה לא הפך להיות מים לפיכך - מסביר רבי שלום - לא היה שייך שיבאו למצרים שיח' סעודי עשיר ויקנה את כל היאור בעשרה מליארד דולר ויחלק מים חנם אין כסף... שכן כל אחד ואחד שלם סכום אחר, בדיקן בהתאם לרשעות שלו!

משום כך לא היתה אפשרות בתקופתו של אלכסנדר מוקדון לתבוע את הכסף בחזרה, שכן לא היהודים היו אלו שקבעו את מחיר המים, אלא המצרים בעצמם... כל אחד שלם כמה שהיה חייב לשלם!

(רבי שלמה לוונשטיין שליט"א - מתוך האור יציאת מצרים)

ובכל אלהי מצרים אעשה טפטים

פרעה ראה את עצמו כאלוה, הוא אמר: "לי יארי ואני עשיתני". איך עלתה על דעתו שטות כזאת?

ליעקב אבינו היתה הכרת הטוב כלפי פרעה. פרעה הוציא את יוסף מהכלא, גדל אותו ועשא משנה למלך. אמר יעקב אבינו: "אתה גדלת את יוסף, אני אברך אותך בגדלה - שבכל פעם שתבוא ליאור, יעלו המים לקראתך".

מאז, כל פעם שפרעה בא ליאור, עלו המים לקראתו.

היאור היה אחד ממאילי מצרים. כשראו המצרים, שמי היאור עולים לקראת פרעה, אמרו: "סימן הוא, שפרעה אלהים יותר גדול מהיאור". הם טעו, והתחילו להאמין כאלו יש לפרעה כחות אלהיים.

פרעה ראה שהאנשים מאמינים בזה. הוא שמע אותם אומרים שוב ושוב, שהוא אילל חזק יותר מהיאור - ובסוף גם הוא האמין בכך. היה לו נח לשכח, שיעקב אבינו - הוא זה שנתן לו את הברכה שיעלה היאור לקראתו...

'אם כלם מאמינים בזה, סימן שזו אמת', אמר פרעה. 'באמת אני

אלהים, אני בראתי את היאור'. כיון שפך, הוציא פרעה צווי חמור לכל תושבי מצרים: כל לילה, משתים עד ארבע לפנות בקר, אף אחד לא יוצא מהמטה! מי שיצא מהמטה - דמו בראשו!

ואיך הסביר פרעה את הצווי המשנה?

הוא הודיע: 'אני צריך ליחד יחודים כדי להעלות את היאור! זה ממש לא פשוט להעלות את מי היאור, שישקו את השדות, יביאו דגים ויהיו מי שתיה ברוח'...

איך יכול היה פרעה להאמין לשקר של עצמו, כאלו הוא ברא את היאור? בנובהרדוק היו מבארים זאת על פי משל:

אדם אחד רצה לישון בצברים, אבל תחת החלון שלו עמדה חבורה גדולה ועליזה של ילדים. הם שחקו בכדור, צעקו וצוחו בקולי קולות. לא היה לו שום סכוי להרדם.

הוא נסה לגער בהם, אך ללא הועיל. נסה לשדל אותם, אבל גם זה לא עזר.

לבסוף, עלה רעיון במוחו. הוא פתח את החלון, וצעק: "היי, אתם מפסידים!" הם שתקו לרגע, והביטו בו, והוא נצל את ההזדמנות כדי להכריז: "מה, אתם לא רצים אל הקוסם?! אתם לא יודעים שממש בדקות האלו הקוסם מהודו נותן הופעה חנם בבניסה לעיר? כן, ממש בחנם! הוא מפריח יונים מתוך כובע, מוציא ברוזים מהשרוול, בולע סכינים ומכניס את ידו לתוך

אש בלי להשרף! מה, לא שמעתם על זה? זה בבניסה לעיר, רוצו!!"

הילדים התחילו מיד לרוץ, והבן אדם היה מרצה. הוא היה בטוח שבעת יוכל לישון בשקט ובשלוה. אבל לא זה מה שקרה. הילדים חלפו במרוצתם הנסערת ברחוב הראשי של העיר. עוברי ארח ובעלי חיות, שראו את הגוד הרהר, ברוז מה קורה. כששמעו שיש קוסם כל כך מיחד בבניסה לעיר, בהופעה בחנם, הצטרפו ורצו גם הם. הגוד הלך וגדל מרגע לרגע.

השמועה התפשטה בעיר כדלקה בשדה קוצים. מכל העברים נהרו אנשים נשים וטף, כדי לראות את הקוסם. אפילו תינוקות הובלו בזריזות בעגלה, וזקנים - שישבו על כסאות גלגלים עם הפיליפינים לספג קצת שמש - הורצו גם הם לחזות בקוסם.

אותו אדם שהגה את רעיון הקוסם רק כדי לישון קצת בשקט, לא הבין מה קורה. הילדים הצעקנים אמנם הסתלקו משם, אבל הרעש עכשו הרבה יותר חזק, מחריש אונים. מה קורה שם, בחוץ?

הוא פתח את החלון, והביט החוצה, המום. אלפי אנשים רצים, מקימים שאון אדיר במרוצתם. מה זה, מלחמת עולם שלישית פרצה, ורק הוא לא יודע?

"הי, חבר", הוא קרא אל אדם שרץ בסמוך לחלונו. "מה קורה כאן? לאן אתה רץ?"

האדם עצר רק לרגע קצר, ונזף בו: "אל תעשה את עצמך כאלו שאתה לא יודע!"

"לא, אני באמת לא יודע. שכבתי עד עכשו במטה. מה קורה??"

האיש מן הרחוב קצר רוח, הוא רוצה להמשיך במרוצתו, אבל מנדב את המידע. "מה, לא שמעת? הגיע קוסם מהודו! הוא בבניסה לעיר, והוא מפריח יונים מהכובע, מוציא מהשרוול ברוזים, ובולע סכינים! והכל בחנם!"

"מה, זה באמת??" צועק ידידנו, "ואני חשבתי שזאת סתם המצאה שלי..."

תפס האיש את המעיל ואת הכובע, ורץ עם כל ההמון לראות את הקוסם מארץ הודו. למה?

כי אם כלם מאמינים, מוכרח להיות שזו אמת...

פרעה מגיע ליאור, והמים עולים לקראתו. כלם חושבים 'מי יודע אלו כחות יש לפרעה... וכלם מאמינים שהוא אילל-האיללים.

אמר פרעה: "אם כלם מאמינים, סימן שזו אמת..." - "לי יארי ואני עשיתני..."

אולם הקב"ה אומר לפרעה: "בוא ואראה לך מי אתה... ראי את התנין שהפך למשה? אתה כתינו גדול, אך סופך להפך למשה, לעפר ואפר..."

(רבי מאיר צימרוט שליט"א - הגדת דורש טוב)